

เอกสารพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดนตรีไทย

เรื่อง เนื้อหาสาระดนตรีไทย

เอกสารลำดับที่ 36 / 2563
นายกนก คล้ายमुख

กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

คำนำ

ดนตรีไทย เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาค่านิยม เจตคติ พฤติกรรมและบุคลิกภาพ โดยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐาน สร้างค่านิยม และสามารถแสดงออกได้ตามศักยภาพ ด้วยความภาคภูมิใจ ครูผู้สอนจะต้องนำสาระดนตรีไทย สู่การปฏิบัติที่เหมาะสม มุ่งพัฒนาผู้เรียนได้เรียนรู้ อย่างเต็มความสามารถ เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ตามแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงจัดทำเอกสารแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาสาระดนตรีไทย สำหรับครูผู้สอนชั้น เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ดนตรี ได้ตามความเหมาะสม และหวังว่าเอกสารนี้จักเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนดนตรีตลอดทั้งผู้สนใจ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีไทย

กนก คล้ายมุข

สารบัญ

	หน้า
คำนำ.....	ก
สารบัญ.....	ข
ส่วนที่ 1 บทนำ.....	1
ส่วนที่ 2 การจัดการเรียนรู้ดนตรี.....	1
หลักสูตรดนตรีในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	3
จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมดนตรี.....	4
กิจกรรมการสอนดนตรี.....	4
การจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรี.....	5
ข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรมดนตรี.....	5
เนื้อหาสาระทางดนตรี.....	6
ส่วนที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเนื้อหาสาระทางดนตรีไทย.....	8
เนื้อหาสาระทางดนตรีไทย.....	8
วรรณคดีดนตรี.....	14
ส่วนที่ 4 สื่อการสอนวิชาดนตรี.....	15
ส่วนที่ 5 การวัดและประเมินผลวิชาดนตรี.....	16
บรรณานุกรม.....	18

ส่วนที่ 1

บทนำ

การศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพในทุกๆ ด้าน การศึกษา คือ กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในสังคม ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยมที่ถ่ายทอดผ่านระบบการศึกษา ผ่านสื่อมวลชน และสภาพแวดล้อมอื่นๆ ของสังคม มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ พฤติกรรม และพัฒนาการทางสังคม กุลยา เบญจกาญจน์ (2539: 31) กล่าวว่า “ไม่จำเป็นที่จะส่งเสริมนักเรียน ในด้านวิชาการเท่านั้น ควรส่งเสริมความสามารถพิเศษอื่นๆ เช่น ศิลปะ การดนตรี การขับร้อง การฟ้อนรำ การส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถด้านศิลปะ ด้านการขับร้อง ดนตรี และฟ้อนรำ ได้สร้างงานศิลปะตามความคิดสร้างสรรค์ ได้แสดงความสามารถพิเศษในทางที่ถูกที่ควร จะช่วยให้นักเรียนพัฒนาตนเองในทุกๆด้าน มีความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งเป็นแนวทางการสร้างสรรค์เด็กไทย ให้มีความสามารถและเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต

ดนตรี คือ การแสดงออกหรือผลของการแสดงออกโดยการใช้ “เสียง” หรือ “เครื่องดนตรี” อย่างมีศิลปะของมนุษย์ ตามแนวความคิด อารมณ์ พฤติกรรม สิ่งแวดล้อม และความต้องการของมนุษย์ เป็นที่ยอมรับว่า ดนตรี เป็นสาระทางวิชาการและกิจกรรมอันสำคัญ ที่สามารถพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ (สุกรี เจริญสุข : 2539: 64) ทฤษฎีพหุปัญญา กล่าวว่า ความสามารถของบุคคลมีอย่างน้อย 8 ประการ บุคคลแต่ละบุคคล มีความสามารถทุกด้านแต่อยู่ในระดับไม่เท่ากัน ความสามารถด้านดนตรี เป็นความสามารถในการรับรู้เสียงดนตรี การแสดงออก การแยกเสียงดนตรี การแต่งเพลง การเข้าใจลีลา ดนตรี การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถทางด้านดนตรี จึงเป็นการเติมเต็มความฉลาดทางดนตรี เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ตามทฤษฎีพหุปัญญาด้วย

การจัดการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียน ค้นคว้าด้วยตนเอง โดยเรียนรู้จากประสบการณ์และชุมชน ถึงแม้ว่าโลกยุคใหม่และเทคโนโลยีสารสนเทศ จะเปิดพรมแดนความรู้ กว้างไกลไร้ขอบเขตพื้นที่ก็ตาม แต่ครูยังคงมีความสำคัญในแง่กลไก อำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และการสร้างคุณธรรม ดังที่พระธรรมปิฎก (ปยุตโต) อธิบายไว้ว่า “ครูต้องชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ ใ้ทำกล้า ปลุกให้สำเร็จ ต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง สามารถปฏิบัติได้และเรียนอย่างมีความสุข” ครูผู้สอน จึงเป็นผู้มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาการจัดการรู้ ให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา

ปัจจุบันการเรียนการสอนดนตรี ในสถานศึกษา ยังต้องการผู้ร่วมรับผิดชอบ เพื่อพัฒนาให้เกิดผลดีกว่าที่เป็นอยู่ ญรุธ สุธงจิตต์ (2539: 24) ได้ให้ความเห็นว่า หลักสูตร เสนอดนตรีเป็นวิชาบังคับ แต่การจัดสาระทางดนตรี ยังไม่สมดุลนัก ทักษะดนตรีบางด้านมีการเน้นน้อยเกินไป เช่น ทักษะการสร้างสรรค์ ทั้งนี้ เป็นผลเนื่องมาจาก หลักสูตร นำเสนอเนื้อหาการสอน โดยขาดหลักการสำคัญบางประการ และที่สำคัญคือ ครูดนตรีส่วนใหญ่ ยังขาดความรู้ความสามารถด้านดนตรี สถานภาพด้านวิชาการของครูดนตรี ระดับประถมศึกษาชั้น ครูดนตรีที่จบจากสถาบันการดนตรีมีจำนวนจำกัดมาก แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษา จะผลิตครูดนตรีมาทุกปีก็ตาม แต่กระทรวงศึกษาธิการ ไม่มีตำแหน่งที่จะรับครูดนตรีเข้าไปสอนดนตรีในโรงเรียน สภาพความเป็นจริง คือ ครูที่สอนวิชาดนตรีจำนวนหนึ่งไม่มีความรู้ด้านดนตรี แต่เมื่อไม่มีครูสอนวิชาดนตรี ผู้บริหารก็ต้องรับผิดชอบหาครูสอนดนตรีในห้องเรียน ครูดนตรี จึงทำหน้าที่เพียงเป็นที่เลี้ยงของเด็กเท่านั้น

แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาสาระทางดนตรีไทย ที่นำเสนอจะเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนดนตรี ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ด้านการบูรณาการเนื้อหาสาระและทักษะทางดนตรีไทย เพื่อเป็นการแก้ปัญหา และเสนอแนวทางเลือกให้ครูผู้สอนนำไปปฏิบัติ เพื่อให้ผลการจัดการเรียนการสอนดนตรี มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 2

การจัดการเรียนรู้ดนตรี

หลักสูตรดนตรีในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ กิจกรรมทางศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่ การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะวิธีการทางศิลปะ เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระ วิชาดนตรี เป็นวิชาหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ซึ่งประกอบด้วยวิชาอื่นๆ คือ ทศนศิลป์ นาฏศิลป์ และดนตรี มุ่งเน้นให้ผู้เรียน มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบดนตรีแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ทางดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าดนตรี ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล ร้องเพลง และเล่นดนตรี ในรูปแบบต่างๆ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเสียงดนตรี แสดงความรู้สึกที่มีต่อดนตรีในเชิงสุนทรียะ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับประเพณีวัฒนธรรม และเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

ทั้งนี้ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 3-4) ได้กำหนดคุณภาพผู้เรียน ตามหลักสูตร ดังนี้

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้เรียนรู้และเข้าใจแหล่งกำเนิดเสียง คุณสมบัติของเสียง บทบาทหน้าที่ ความหมาย ความสำคัญของบทเพลงใกล้ตัวที่ได้ยิน สามารถท่องบทกลอน ร้องเพลง เคาะจังหวะ เคลื่อนไหวร่างกาย ให้สอดคล้องกับบทเพลง อ่าน เขียนและใช้สัญลักษณ์แทนเสียงและเคาะจังหวะ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับดนตรี เสียงขับร้องของตนเอง มีส่วนร่วมกับกิจกรรมดนตรีในชีวิตประจำวัน และรู้และเข้าใจเอกลักษณ์ของดนตรีในท้องถิ่น มีความชื่นชอบ เห็นความสำคัญและประโยชน์ของดนตรีต่อการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเสียงดนตรี เสียงร้อง เครื่องดนตรี และ บทบาทหน้าที่ รู้ถึงการเคลื่อนที่ขึ้น ลง ของทำนองเพลง องค์ประกอบของดนตรี ศัพท์สังคีตในบทเพลง ประโยค และอารมณ์ของบทเพลงที่ฟัง ร้องและบรรเลงเครื่องดนตรี ด้นสดอย่างง่าย ใช้และเก็บรักษา เครื่องดนตรีอย่างถูกวิธี อ่าน เขียนโน้ตไทยและสากลในรูปแบบต่าง ๆ รู้ลักษณะของผู้ที่จะเล่นดนตรีได้ดี แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึกของบทเพลงที่ฟัง สามารถใช้ดนตรีประกอบกิจกรรมทางนาฏศิลป์และ การเล่าเรื่อง และรู้และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมต่างๆ เรื่องราวดนตรีในประวัติศาสตร์ อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อดนตรี รู้คุณค่าดนตรี ที่มาจากวัฒนธรรมต่างกัน เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้เรียนรู้และเข้าใจถึงความแตกต่างทางด้านเสียง องค์ประกอบ อารมณ์ ความรู้สึก ของบทเพลงจากวัฒนธรรมต่าง ๆ มีทักษะในการร้อง บรรเลงเครื่องดนตรี ทั้งเดี่ยวและเป็นวงโดยเน้นเทคนิคการร้องบรรเลงอย่างมีคุณภาพ มีทักษะในการสร้างสรรค์บทเพลงอย่างง่าย อ่านเขียนโน้ตในบันไดเสียงที่มีเครื่องหมาย แปลงเสียงเบื้องต้นได้ รู้และเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบของผลงานทางดนตรี องค์ประกอบของผลงานด้านดนตรีกับศิลปะแขนงอื่น แสดงความคิดเห็นและบรรยายอารมณ์ ความรู้สึกที่มีต่อบทเพลง สามารถนำเสนอบทเพลงที่ชื่นชอบได้อย่างมีเหตุผล มีทักษะในการประเมินคุณภาพของบทเพลงและการแสดงดนตรี รู้ถึงอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีและบทบาทของดนตรีในธุรกิจบันเทิง เข้าใจถึงอิทธิพลของดนตรีที่มีต่อบุคคลและสังคม และรู้และเข้าใจที่มา ความสัมพันธ์ อิทธิพลและบทบาทของดนตรีแต่ละวัฒนธรรมในยุคสมัยต่างๆ วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้งานดนตรีได้รับการยอมรับ

จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมดนตรี

กิจกรรมดนตรี ควรมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนา ความสามารถของผู้เรียนดังนี้

1. พัฒนาสาระดนตรี ทั้งในด้านเนื้อหาและทักษะทางดนตรีไปในขณะเดียวกัน หลังจากได้เตรียมความพร้อมแล้ว
2. พัฒนาเนื้อหาสาระดนตรีเกี่ยวกับ จังหวะ ทำนอง สีสันทัน รูปแบบ ลักษณะของเสียง และเสียงประสาน ขั้นต้น
3. ทักษะดนตรีทุกด้าน ควรได้รับการพัฒนา ได้แก่ ทักษะการฟัง การร้อง การเคลื่อนไหว การเล่น การสร้างสรรค์ และการอ่าน
4. พัฒนาความเข้าใจในสัญลักษณ์ดนตรี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและช่วยในการเรียนรู้ในขั้นสูงต่อไป
5. พัฒนาการรับรู้สุนทรียรสของดนตรี

กิจกรรมการสอนดนตรี

กิจกรรมการสอนดนตรี ควรเน้นการปฏิบัติเป็นหลัก เพราะผู้เรียนจะสนุกสนานกับการเคลื่อนไหว ปฏิบัติสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง มากกว่าการนั่งฟังผู้สอนอธิบาย นอกจากนี้ การได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ยังช่วยให้ผู้เรียน มีประสบการณ์ตรงกับทักษะต่างๆ ด้านดนตรี ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดแนวคิด มีความรู้ความเข้าใจ ในเนื้อหาดนตรีดีขึ้น

การใช้เทคนิควิธีสอนดนตรีที่เหมาะสม ยังคงมีความสำคัญในการจัดกิจกรรมดนตรี ผู้สอนควรศึกษาเทคนิคต่างๆ เพื่อใช้กิจกรรมดนตรีในอันที่จะช่วยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ เทคนิควิธีสอนที่ผู้สอนสามารถศึกษาได้มีมากมาย เช่น หลักการของโคตยา ออร์ฟและดัลโครซ ซึ่งการสอนดนตรีไทยมุ่งเน้นทักษะการปฏิบัติโดยใช้แบบฝึก ผสมผสานวิธีสอนจากภูมิปัญญาดนตรีไทย เป็นต้น

กิจกรรมดนตรีที่จัด ควรเน้นไปที่ทักษะใดทักษะหนึ่งในแต่ละคาบของการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับแนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหาและทักษะนั้นๆ ได้อย่างเต็มที่ โดยมีทักษะอื่นๆ สอดแทรกผสมผสานทักษะดนตรีอื่นๆ เอาไว้ ให้ครบทุกทักษะเนื้อหาดนตรีที่ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนา ควรเริ่มจากรูปธรรมให้มากที่สุด โดยใช้เทคนิควิธีสอนที่พัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ

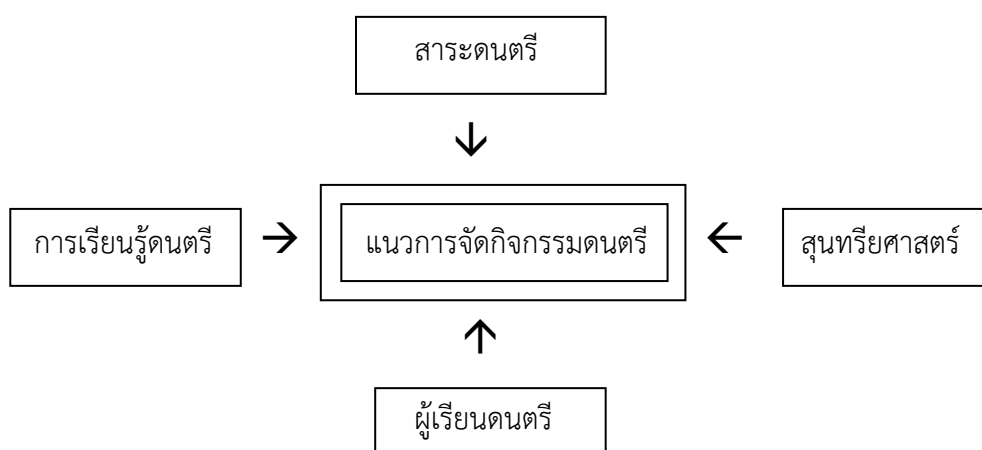
การจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรี

การจัดการเรียนการสอนดนตรีนั้น นอกจากผู้สอนจะเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่เด่น ทางด้านดนตรีแล้ว ยังต้องเน้นให้ผู้เรียนมีลักษณะนิสัยตามจุดประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนไปพร้อมๆ กัน ซึ่งการปลูกฝังลักษณะนิสัยดังกล่าวให้ได้ผล ผู้สอนจะต้องนำเอาคุณธรรมต่างๆ ไปสอดแทรกอย่างสม่ำเสมอ ทุกๆ ครั้งของการสอน ตลอดจนจัดการเรียนการสอน ให้สอดคล้องสัมพันธ์กันกับวิชาทัศนศิลป์ นาฏศิลป์ และสารการเรียนรู้อื่นด้วย

กิจกรรมดนตรีในระดับพื้นฐาน จัดได้ว่าเป็นช่วงเวลาของการวางพื้นฐานโดยแท้ ถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้ดนตรีอย่างถูกต้อง เป็นไปตามพัฒนาการการเรียนรู้ ย่อมช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจโครงสร้างของสาระดนตรีได้อย่างถ่องแท้ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการเรียนดนตรีขั้นสูงต่อไป

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2537: 151-153) กล่าวถึง แนวการจัดกิจกรรมทางดนตรีว่า ผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ดนตรีอย่างเต็มที่ นอกจากนี้การพยายามแนะนำและสร้างสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน ในอันที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียน ได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองด้วย ย่อมช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาการรู้ดนตรีไปได้อย่างไม่มีขอบเขต นอกจากนี้สิ่งที่ผู้สอนควรคำนึงอีกส่วนหนึ่ง คือ ผู้เรียนดนตรี การจัดกิจกรรมดนตรีควรให้เหมาะสมกับ ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนดนตรีได้ และในที่สุดท้ายคือ สุนทรียศาสตร์ ผู้สอนควรมีความรู้ในเรื่องนี้เพื่อใช้เป็นหลักในการเลือกสรรบทเพลง หรือปลูกฝังให้ผู้เรียนเข้าถึงโสตศิลป์ที่สมบูรณ์แบบ เมื่อผู้สอนคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของประสบการณ์ทางดนตรี ในการจัดกิจกรรมดนตรี ย่อมเป็นหลักประกันในขั้นต้นได้ว่า กิจกรรมดนตรีสามารถช่วยให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ดนตรีได้อย่างมีความหมาย ช่วยให้ผู้เรียนรู้ซึ่งถึงสุนทรียรสและซาบซึ่งในดนตรีได้ในที่สุด

แนวการจัดกิจกรรมดนตรีตามประสบการณ์ดนตรี

ข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรมดนตรี

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2537 : 155-156) อธิบายข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรมดนตรี ไว้ดังนี้

1. ควรมีการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเริ่มสอนดนตรี ทั้งนี้เพื่อเป็นการวางรากฐานและทบทวนเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้เรียนมาในระดับปฐมวัย

2. สาระดนตรีที่นำมาสอน ควรเน้นที่แนวคิดโดยคำนึงถึง เสียงมาก่อนสัญลักษณ์มากที่สุด เนื่องจากดนตรีเป็นเรื่องของเสียง ผู้สอนควรทำทุกอย่างให้เป็นรูปธรรมมากที่สุด

3. สัญลักษณ์ที่ใช้ในระยะแรกของการจัดกิจกรรม ควรเป็นสัญลักษณ์ ภาพ หรือสัญลักษณ์ที่ง่ายต่อการจดจำ และมีความหมายเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของผู้เรียน เพื่อช่วยการเรียนรู้ของผู้เรียน จากนั้นจึงเปลี่ยนสัญลักษณ์ภาพเป็นสัญลักษณ์ดนตรีในระยะต่อมา

4. การจัดกิจกรรมดนตรีควรยึดหลักทักษะดนตรี โดยให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะต่างๆ โดยตรงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ในการจัดกิจกรรมแต่ละคาบเรียน ให้ผู้เรียนมีโอกาสปฏิบัติทักษะต่างๆ ครบทุกทักษะ

5. เจตคติดนตรียังเป็นสิ่งสำคัญ จึงควรจัดกิจกรรมการสร้างเสริมความสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนรักและสนใจในดนตรี นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับดนตรีทุกประเภทแล้ว ควรพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการรับรู้ดนตรีที่มีคุณค่า เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งในสุนทรียรสของดนตรี

6. ผู้สอนดนตรีควรสำรวจความถนัดดนตรีของผู้เรียน เพื่อใช้เป็นแนวในการแนะนำผู้ที่มีแวหรือความถนัดด้านดนตรีให้ศึกษาดนตรีจริงจังต่อไป

เนื้อหาสาระทางดนตรี

การจัดการเรียนการสอนดนตรี ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ประถมศึกษา) ในส่วนของเนื้อหาดนตรี ควรมีลักษณะ ดังนี้

1. เนื้อหาความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ โครงสร้างของดนตรี อันประกอบด้วย จังหวะ ทำนอง การประสานเสียง ฉันทลักษณ์ของเพลง การแสดงอารมณ์ของเพลง และแบบแผนของเพลง

2. เนื้อหาด้านทักษะ ได้แก่ ทักษะทางดนตรี ประกอบด้วย ทักษะการฟัง ทักษะการร้อง ทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรี ทักษะการเคลื่อนไหวร่างกายตามเสียงเพลง ทักษะการสร้างสรรค์ผลงานดนตรี และทักษะการอ่านโน้ต

3. เนื้อหาด้านเจตคติ ได้แก่ วรรณคดี ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของดนตรี ประวัติเครื่องดนตรี ประวัตินักดนตรีและคีตกวี และเพลงประเภทต่าง ๆ

เนื้อหาดนตรีมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ การสอนเนื้อหาความรู้ ความเข้าใจ จำเป็นต้องอาศัยทักษะทางดนตรี และวรรณคดีดนตรีเป็นเครื่องมือ การสอนเนื้อหาด้านทักษะก็จำเป็นต้องให้ผู้เรียน มีความเข้าใจในเรื่องโครงสร้างของดนตรี ทั้งยังต้องซาบซึ้งดนตรีและมีเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับดนตรี คือจะต้องเรียนวรรณคดีดนตรีไปด้วย และในทำนองเดียวกันการที่จะมีเจตคติที่ดีต่อดนตรี ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ โครงสร้างของดนตรี และทักษะทางดนตรีเป็นพื้นฐาน ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนจึงควรกำหนดเนื้อหาให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้ง 3 ด้าน ซึ่งอาจทำได้โดยการนำเนื้อหาด้านความรู้ความเข้าใจเป็นแกนกลาง แล้วนำเนื้อหาที่เกี่ยวกับทักษะทางดนตรี และวรรณคดีดนตรี มาใช้เป็นเครื่องมือ หรือสื่อที่จะช่วยให้ผู้เรียน เกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะและเจตคติ ไปพร้อมๆ กัน สำหรับเนื้อหาดนตรีที่จำเป็น และสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอนดนตรีในชั้นประถมศึกษา มีดังนี้

1. เนื้อหาดนตรี ได้แก่

1.1 องค์ประกอบดนตรี ประกอบด้วย จังหวะ ทำนอง เสียงประสาน รูปแบบ สีสัน และลักษณะของเสียง

1.2 วรรณคดีดนตรี ประกอบด้วย บทเพลงหรือเพลงประเภทต่าง ๆ และประวัติดนตรี

2. ทักษะทางดนตรี ได้แก่
  - 2.1 ทักษะการฟัง
  - 2.2 ทักษะการร้อง
  - 2.3 ทักษะการเล่น
  - 2.4 ทักษะการเคลื่อนไหว
  - 2.5 ทักษะการสร้างสรรค์
  - 2.6 ทักษะการอ่าน

ส่วน 3

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเนื้อหาสาระดนตรีไทย

ดนตรีเป็นวิชาการแขนงหนึ่งที่มีสาระเฉพาะตัวเอง แม้ว่าในบางครั้งจะมีการจัดดนตรีรวมไว้ในศิลปะก็ตาม แต่โดยเนื้อแท้สาระดนตรีมีความแตกต่างจากศิลปะอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ศิลปะเป็นเรื่องของการรับรู้ทางด้านสายตา หรือทัศนศิลป์ (Visual Art) ส่วนดนตรีเป็นเรื่องของการรับรู้ทางการฟังคือ โสตศิลป์ (Aural Art) และศิลปะการแสดง (Performing Art) ในการศึกษาเกี่ยวกับดนตรี จึงควรทราบถึง สาระทางดนตรีเป็นอันดับแรก เพื่อความเข้าใจที่จะเป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอน หรือกิจกรรมดนตรีต่าง ๆ ต่อไป

สาระทางดนตรีสามารถแบ่งออกได้เป็นสองส่วนคือ ส่วนที่เป็นเนื้อหา ได้แก่ องค์ประกอบหรือโครงสร้างทางดนตรี และวรรณคดีดนตรี ได้แก่บทเพลงและประวัติดนตรี ส่วนที่เป็นทักษะทางดนตรี ได้แก่ส่วนที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจสาระดนตรี ประกอบด้วย ทักษะการฟัง ทักษะการร้อง ทักษะการเล่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะการสร้างสรรค์ และทักษะการอ่าน

เพื่อให้เป็นการง่ายต่อการทำความเข้าใจ จึงแสดงเนื้อหาสาระทางดนตรีไทยโดยใช้เพลง เพลงบุเชินซ็อค เป็นเพลงที่กำหนดให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น ซึ่งเพลงมีลักษณะดังนี้

แผนภูมิเพลงบุเชินซ็อค

--- ม	- ช - ม	- ช - ม	- ม - ม	--- ร	- ม - ร	- ม - ร	- ร - ร
--- ด	- ร - ด	- ร - ด	- ด - ด	--- ล	- ด - ล	- ด - ล	- ล - ล
--- ม	ช ล - ม	ช ล - ม	- ม - ม	--- ร	ม ช - ร	ม ช - ร	- ร - ร
--- ด	ร ม - ด	ร ม - ด	- ด - ด	--- ล	ด ร - ล	ด ร - ล	- ล - ล
--- ม	ช ล ด ม	ช ล ด ม	- ม - ม	--- ร	ม ช ล ร	ม ช ล ร	- ร - ร
--- ด	ร ม ช ด	ร ม ช ด	- ด - ด	--- ล	ด ร ม ล	ด ร ม ล	- ล - ล
-- ช ม	ร ด ร ม	ร ด ร ม	- ม - ม	-- ม ร	ด ล ด ร	ด ล ด ร	ด ร - ร
-- ร ด	ล ช ล ด	ล ช ล ด	ล ด - ด	-- ด ล	ช ม ช ล	ช ม ช ล	ช ล - ล

เนื้อหาสาระทางดนตรีไทย

องค์ประกอบดนตรีไทย

องค์ประกอบดนตรีไทยมีหลายประการ ที่สำคัญดังนี้

1. จังหวะ หมายถึง การแบ่งส่วนย่อยของทำนองเพลง ซึ่งดำเนินไปโดยเวลาอันสม่ำเสมอ ทุกระยะของส่วนที่แบ่งนี้คือจังหวะ จังหวะที่ใช้ในดนตรีไทยมี 3 อย่างดังนี้

1.1 จังหวะสามัญ หมายถึง จังหวะทั่วไปที่จะต้องยึดถือเป็นหลักสำคัญของการขับร้องและการบรรเลง จังหวะสามัญนี้แบ่งย่อย ๆ เป็นชั้น ๆ ซึ่งบอกถึงอัตราความเร็วของเพลง

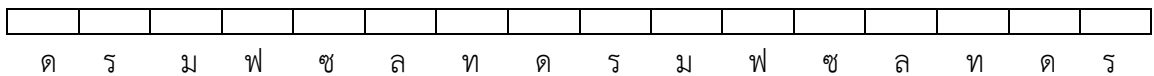
1.2 จังหวะฉิ่ง เป็นการแบ่งจังหวะด้วยเสียงของ ของฉิ่ง เพื่อให้รู้จังหวะ เบา จังหวะหนัก โดยปกติฉิ่งจะตี สลับกันเป็น ฉิ่ง เป็นจังหวะ เบา และฉับเป็นจังหวะ หนัก

1.3 จังหวะหน้าทับ คือการถือหน้าทับ เป็นเกณฑ์นับจังหวะ หน้าทับ หมายถึง ทำนอง ของเครื่องหนัง (กลอง) หรือวิธีตีเครื่องหนัง(กลอง) มี 3 ลักษณะ คือ หน้าทับปรบไก่ หน้าทับสองไม้ และ หน้าทับพิเศษ

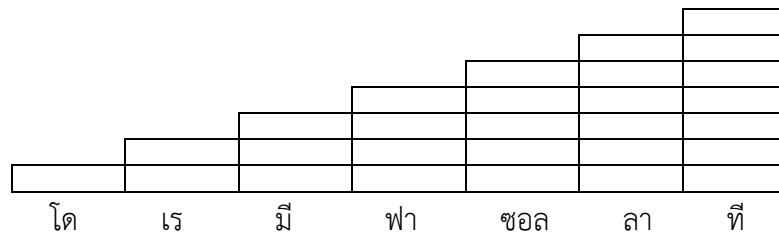
2. ทำนอง

2.1 ระบบเสียงดนตรีไทย

มาตราเสียงของดนตรีไทย มีระดับเสียงห่างเท่า ๆ กัน โดยวาง 7 เสียงเท่ากันหมด ไม่มี ครึ่งเสียงคั่น มีลักษณะเรียงเสียงดังนี้

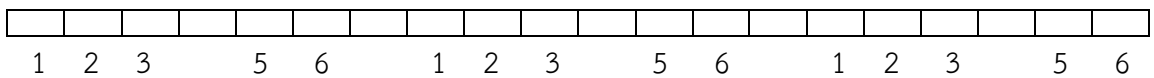

ลักษณะเสียงเรียงสูง ต่ำเป็นขั้นบันได ดังนี้

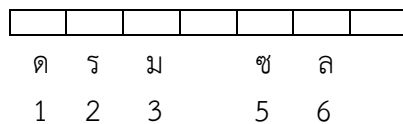
2.2 บันไดเสียงดนตรีไทย

บันไดเสียง เกิดจากการแบ่งเสียง ดนตรีไทยออกเป็น 7 เสียงเท่า ๆ กัน ในบันไดเสียงจะ ประกอบด้วยเสียง 3 เสียงเรียงติดกัน แล้วข้าม 1 เสียง และอีก 2 เสียงติดกัน เป็นอย่างนี้ไปเรื่อยไป เขียนแผนผังได้ ดังนี้

บันไดเสียงเพลงไทยแบ่งตามลักษณะของบทเพลงได้ ดังนี้

2.2.1 บันไดเสียง โด เป็นบันไดเสียงของบทเพลงที่ใช้โน้ตหลักคือ เสียง โด เร มี ซอล ลา และใช้โน้ต ฟา และที เป็นโน้ตรอง เช่นเพลง สำเนียงลาว เขียนแผนผังได้ ดังนี้

2.2.2 บันไดเสียง ซอล เป็นบันไดเสียงของบทเพลงที่ใช้โน้ตหลัก คือ เสียง ซอล ลา ที เร มี และใช้โน้ต โด และ ฟา เป็นโน้ตรอง เช่นเพลง หน้าพาทย์ต่าง ๆ เป็นต้น เขียนแผนผังได้ ดังนี้

ซ	ล	ท		ร	ม	
1	2	3		5	6	

2.2.3 บันไดเสียง ฟา เป็นบันไดเสียงของบทเพลงที่ใช้โน้ตหลัก คือ เสียง ฟา ซอล ลา โด เร และใช้ โน้ต ที และ มี เป็นโน้ตรอง เช่นเพลงสำเนียงเขมร เป็นต้น เขียนแผนผังได้ ดังนี้

ฟ	ซ	ล		ด	ร	
1	2	3		5	6	

2.2.4 บันไดเสียง ที เป็นบันไดเสียงของบทเพลงที่ใช้โน้ตหลัก คือ ที โด เร ฟา ซอล และใช้โน้ต มี และ ลา เป็นโน้ตรอง เช่นเพลง สุดสงวน นางครวญ เป็นต้น เขียนแผนผังได้ ดังนี้

ท	ด	ร		ฟ	ซ	
1	2	3		5	6	

2.2.5 บันไดเสียง เร เป็นบันไดเสียงของบทเพลงที่ใช้โน้ตหลัก คือ เร มี ฟา ลา ที และใช้โน้ต ซอล และโด เป็นโน้ตรอง เช่นเพลงทยอยเขมร ทยอยโน เป็นต้น เขียนแผนผังได้ ดังนี้

ร	ม	ฟ		ล	ท	
1	2	3		5	6	

2.3 การดำเนินทำนอง

การดำเนินทำนองหมายถึง การที่ทำนองเคลื่อนไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ได้แก่

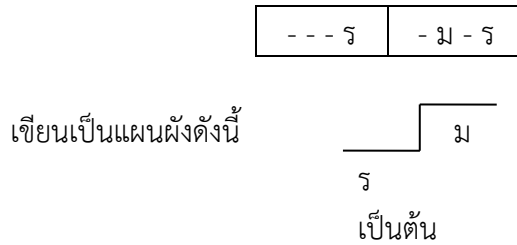
2.3.1 ทิศทางคงที่ หมายถึง เสียงในทำนองเพลงที่มีการดำเนินทำนองในระดับเสียงเดียวกัน ไม่สูงขึ้นหรือต่ำลง ภายในห้องเพลงเดียวกันหรือห้องเพลงอื่นที่ต่อเนื่อง ดังตัวอย่างเพลง บูเซ็นซ็อค เช่น

- ซ - ม	- ม - ม
---------	---------

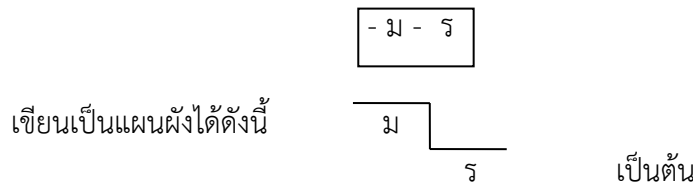
เขียนเป็นแผนผังดังนี้

ม	ม	ม
เป็นต้น		

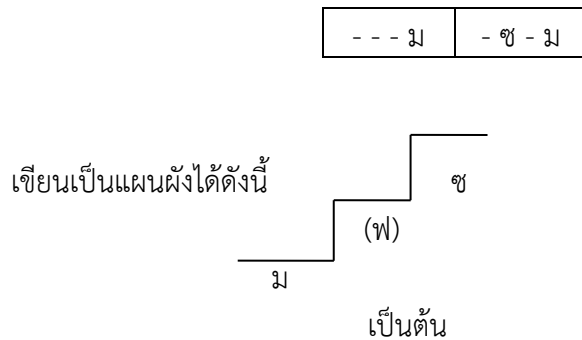
2.3.2 ทิศทางขึ้น หมายถึงลักษณะการดำเนินทำนอง ภายในห้องเพลง หรือต่างห้อง เพลงที่ต่อเนื่องกัน มีระดับเสียงสูงขึ้นกว่าเดิม ดังตัวอย่างเพลงบุเซ็นซ็อค มีการดำเนินทำนองลักษณะ ทิศทางขึ้น เช่น

2.3.3 ทิศทางลง หมายถึง ลักษณะการดำเนินทำนองภายในห้องเพลงหรือต่างห้อง เพลงที่ ต่อเนื่องกัน มีระดับเสียงต่ำลงกว่าเสียงเดิม การดำเนินทำนองเพลง บุเซ็นซ็อค มีจำนวนมาก เช่น

2.3.4 ทิศทางเสียงขึ้นคู่กระโดด หมายถึงการดำเนินทำนองจากโน้ตเสียงหนึ่งไปยังอีก เสียงหนึ่ง ที่สูงกว่าหรือต่ำกว่า 1 ชั้น เป็นคู่ 3 หรือมากกว่า ซึ่งเรียกเป็นคู่กระโดด ทำนองเพลง บุเซ็นซ็อค มีการดำเนินทำนองเช่นนี้บ้าง เช่น

3. รูปแบบ

3.1 ช่วงกว้างของเสียง

ช่วงกว้างของเสียงในทำนองเพลง หมายถึง ระยะระหว่างเสียงต่ำสุด ไปจนถึงเสียงสูงสุดใน ทำนองเพลง จากแผนภูมิโน้ตเพลง ในใบความรู้ที่ 13 จะเห็นได้ว่า เพลงบุเซ็นซ็อค มีเสียงที่ใช้อยู่ใน ทำนองเพลง 5 เสียง เสียงต่ำสุดในเพลงบุเซ็นซ็อค คือเสียง มี ต่ำ และเสียงสูงสุด คือเสียง โด สูง เมื่อนำ เสียงทุกระดับเสียงในทำนองเพลงมาเรียงลำดับจากเสียงต่ำ ไปหาเสียงสูง เรียงลำดับได้ดังนี้

ม	ฟ	ซ	ล	ท	ด	ร	ม	ฟ	ช	ล	ท	ด
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

จากเสียง มี ต่ำไปถึง เสียง โดสูง มีระยะห่างกันถึง 12 เสียง จัดได้ว่า เพลงบุเซ็นซ็อค เป็น เพลงที่มีช่วงห่างของเสียงค่อนข้างกว้าง

3.2 วรรคเพลง

วรรคเพลง หมายถึง การแบ่งทำนองเพลงเป็นส่วน ๆ โดยยึดทำนองเพลงเป็นหลัก โดย คำนึงถึงความหมายของเพลงและจุดประสงค์ในการแบ่ง ในการแบ่งมักแบ่งให้ได้ความหมายสมบูรณ์ ไม่ สิ้นจนไม่ได้ความหมายด้วย บางครั้งมีการแบ่งวรรคเพลงตามจังหวะหน้าทับด้วย

เพลงบุเซ็นซ็อค สามารถแบ่งเป็นวรรค ๆ ได้ 16 วรรคดังนี้

วรรคที่ 1

- - - ม	- ช - ม	- ช - ม	- ม - ม
---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 2

- - - ร	- ม - ร	- ม - ร	- ร - ร
---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 3

- - - ด	- ร - ด	- ร - ด	- ด - ด
---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 4

- - - ล	- ด - ล	- ด - ล	- ล - ล
---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 5

- - - ม	ช ล - ม	ช ล - ม	- ม - ม
---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 6

- - - ร	ม ช - ร	ม ช - ร	- ร - ร
---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 7

- - - ด	ร ม - ด	ร ม - ด	- ด - ด
---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 8

- - - ล	ด ร - ล	ด ร - ล	- ล - ล
---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 9

- - - ม	ช ล ด ม	ช ล ด ม	- ม - ม
---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 9

- - - ร	ม ช ล ร	ม ช ล ร	- ร - ร
---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 11

- - - ด	ร ม ช ด	ร ม ช ด	- ด - ด
---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 12

- - - ล	ด ร ม ล	ด ร ม ล	- ล - ล
---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 13

- - ช ม	ร ด ร ม	ร ด ร ม	- ม - ม
---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 14

- - ม ร	ด ล ด ร	ด ล ด ร	ด ร - ร
---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 15

- - ร ด	ล ช ล ด	ล ช ล ด	ล ด - ด
---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 16

- - ด ล	ช ม ช ล	ช ม ช ล	ช ล - ล
---------	---------	---------	---------

3.3 ประโยคเพลง

ประโยคเพลง คือ การแบ่งทำนองเพลงออกเป็นส่วน ๆ ส่วนของทำนองเพลงที่มีความหมายสมบูรณ์และแสดงการสิ้นสุดของข้อความในตัวเอง เรียกว่า ประโยคเพลง โดยปกติประโยคเพลงไทยจะมีความยาวเท่ากับ 1 จังหวะหน้าทับของเพลงนั้น ๆ เพลงบุเชินช็อค เป็นเพลงอัตราจังหวะ 2 ชั้น ใช้หน้าทับปรบไ้ ยึดเกณฑ์ในการนับประโยคเพลง หน้าทับปรบไ้ 2 ชั้น มีความยาวเท่ากับ 8 ห้องเพลงไทย ดังนี้

----	--- พริ้ง	--- ป๊ะ	--- ตู๊ป	--- พริ้ง	--- พริ้ง	--- ตู๊ป	--- พริ้ง
------	-----------	---------	----------	-----------	-----------	----------	-----------

เพลงบุเชินช็อค เป็นเพลง 4 ท่อน 1 ท่อนเท่ากับ 2 หน้าทับ ฉะนั้นเพลงบุเชินช็อค จึงมี 8 ประโยคดังนี้

ประโยคที่ 1

--- ม	- ซ - ม	- ซ - ม	- ม - ม	--- ร	- ม - ร	- ม - ร	- ร - ร
-------	---------	---------	---------	-------	---------	---------	---------

ประโยคที่ 2

--- ด	- ร - ด	- ร - ด	- ด - ด	--- ล	- ด - ล	- ด - ล	- ล - ล
-------	---------	---------	---------	-------	---------	---------	---------

ประโยคที่ 3

--- ม	ซ ล - ม	ซ ล - ม	- ม - ม	--- ร	ม ซ - ร	ม ซ - ร	- ร - ร
-------	---------	---------	---------	-------	---------	---------	---------

ประโยคที่ 4

--- ด	ร ม - ด	ร ม - ด	- ด - ด	--- ล	ด ร - ล	ด ร - ล	- ล - ล
-------	---------	---------	---------	-------	---------	---------	---------

ประโยคที่ 5

--- ม	ซ ล ด ม	ซ ล ด ม	- ม - ม	--- ร	ม ซ ล ร	ม ซ ล ร	- ร - ร
-------	---------	---------	---------	-------	---------	---------	---------

ประโยคที่ 6

--- ด	ร ม ซ ด	ร ม ซ ด	- ด - ด	--- ล	ด ร ม ล	ด ร ม ล	- ล - ล
-------	---------	---------	---------	-------	---------	---------	---------

ประโยคที่ 7

-- ซ ม	ร ด ร ม	ร ด ร ม	- ม - ม	-- ม ร	ด ล ด ร	ด ล ด ร	ด ร - ร
--------	---------	---------	---------	--------	---------	---------	---------

ประโยคที่ 8

-- ร ด	ล ซ ล ด	ล ซ ล ด	ล ด - ด	-- ด ล	ซ ม ซ ล	ซ ม ซ ล	ซ ล - ล
--------	---------	---------	---------	--------	---------	---------	---------

3.4 ลูกตกในทำนองเพลง

ลูกตก หมายถึง เสียงโน้ตตัวสุดท้ายของประโยคเพลง เพลงบุเชินช็อค ประกอบด้วย 8 ประโยคเพลง ลูกตกในทำนองเพลง จึงมี 8 เสียงด้วยกัน ปกติเพลงไทย ลูกตกของประโยคเพลง จะเป็นเสียงของโน้ตโดโน้ตหนึ่งโน้ตในบันไดเสียงนั้น เพลงบุเชินช็อค เป็นเพลงบันไดเสียง โด เสียงโน้ตหลัก คือ โด เร มี ซอล ลา ลูกตกในทำนองเพลง จึงเป็นเสียงในบันไดเสียง โด ด้วย

ประโยคที่ 1	ลูกตกเสียง เร	ประโยคที่ 2	ลูกตกเสียง ลา
ประโยคที่ 3	ลูกตกเสียง เร	ประโยคที่ 4	ลูกตกเสียง ลา
ประโยคที่ 5	ลูกตกเสียง เร	ประโยคที่ 6	ลูกตกเสียง ลา
ประโยคที่ 7	ลูกตกเสียง เร	ประโยคที่ 8	ลูกตกเสียง ลา

ลูกตกในประโยคทั้ง 8 ประโยค มีเสียงซ้ำ ๆ กัน คือ เร และลา ซึ่งเป็นเสียงในบันไดเสียง โด ลูกตกเสียงสุดท้ายในทำนองเพลง จะทำหน้าที่จบเพลง การจบอย่างสมบูรณ์นั้นการดำเนินทำนองของเพลง ต้องไปจบที่เสียงที่ 1 ของบันไดเสียงนั้น หากจบในเสียงอื่น ๆ ในบันไดเสียง ถือว่าเป็นการจบแบบไม่สมบูรณ์ เพลงบุเชินช็อค จบด้วยเสียง ลา ไม่เป็นโน้ตตัวแรก ของบันไดเสียง โด จึงถือว่า เพลงบุเชินช็อค จบแบบไม่สมบูรณ์

วรรณคดีดนตรี

วรรณคดีดนตรี ประกอบด้วย 2 ส่วนใหญ่ ๆ ดังนี้

1. บทเพลง เป็นส่วนสำคัญมากที่จะช่วยให้ผู้ศึกษาดนตรีเข้าใจดนตรีมากขึ้น เพราะจะทำให้ทราบองค์ประกอบของดนตรีมากขึ้น ประเภทของเพลง ได้แก่ เพลงพื้นบ้าน เพลงร่วมสมัย เพลงยอดนิยม เป็นต้น สามารถสอนเกี่ยวกับประวัติของบทเพลงได้
2. ประวัติคดีดนตรี เป็นส่วนที่ทำให้ทราบ ประวัตินักดนตรี ประวัติเพลง ประวัติเครื่องดนตรี จากตัวอย่าง เพลงบุเชินช็อค สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในส่วนของวรรณคดีดนตรีได้ เช่น ประวัติหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ประวัติอังกะลุง เป็นต้น

ส่วนที่ 4

สื่อการสอนวิชาดนตรี

สื่อการสอน (Instructional Media) แยกคำนี้ออกพิจารณาเป็น 2 คำ คือ สื่อ (Medium) หมายถึง ตัวกลางหรือพาหนะที่จะนำสิ่งหนึ่งเดินทางไปยังจุดหมายปลายทาง การสอน หมายถึง การปฏิบัติของครูเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ขึ้นในตัวผู้เรียน

ประเภทของสื่อ อาจแยกสื่อการสอนออกได้ 3 พวกใหญ่ ๆ คือ

1. อุปกรณ์หรือเครื่องมือ (Equipment หรือ Hardware หรือ Big Media) เป็นเรื่องของเครื่องดนตรี กลไกไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหลาย พวกนี้จะต้องอาศัย สื่อประเภทวัสดุ (Software) เพื่อนำสารใน Software ออกไปยังผู้รับ เช่น เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ วิทยุ เครื่องบันทึกเสียง ฯลฯ

2. วัสดุ (Software) หรือสื่อเล็ก (Small media) สื่อพวกนี้บางอย่างใช้ทำงานได้เองในตัวของมัน บางอย่างต้องใช้กับสื่อใหญ่ (Big Media) พวกนี้ต้องใช้กับสื่อประเภทเครื่องมือ เช่น ภาพยนตร์ สไลด์ แถบบันทึกเสียง ฯลฯ บางชนิดก็ใช้ได้ในตัวของมันเอง เช่น ภาพ หุ่นจำลอง แผนที่ แผนภูมิ ฯลฯ สื่อประเภทนี้ทำหน้าที่บางประการสำคัญ คือ เก็บเอกสารเอาไว้ในรูปต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

3. วิธีการ สื่อประเภทนี้ อาจจะเป็นการกระทำที่เน้นการปฏิบัติ ในการปฏิบัติ อาจใช้สื่อประเภทวัสดุด้วยก็ได้ หรือไม่มีก็ได้ เช่น ละคร การสาธิต นิทรรศการ ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีผู้แบ่งประเภทของสื่อออกเป็นลักษณะต่างๆ อีกหลายลักษณะ ในส่วนของดนตรี ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2538 : 139 อ้างถึงใน สุวดี พิณประภัสร์, 2543 : 17-18) กล่าวว่า “สื่อการสอนดนตรี จัดเป็นสิ่งสำคัญในการสอนดนตรี เนื่องจากดนตรีเป็นเรื่องของเสียง ที่เป็นนามธรรม การใช้สื่อต่างๆ ทางด้านทัศนอุปกรณ์มาช่วยในการสอน ช่วยให้ลักษณะนามธรรมของดนตรี เป็นรูปธรรมมากขึ้น ช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้ดนตรี ได้เข้าใจและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนในระดับประถมศึกษา สื่อการสอนดนตรีจัดเป็นสิ่งสำคัญมาก โดยเฉพาะสื่อประเภทเสียง จัดเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนดนตรี เพราะช่วยให้ผู้เรียนได้รับฟังดนตรี เพื่อให้เกิดความซาบซึ้ง และสื่อประเภทเครื่องดนตรี ช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสจริง ซึ่งเป็นสิ่งเร้าช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ดนตรีได้อย่างดี

สื่อการสอนดนตรี แบ่งตามลักษณะการเรียนการสอนดนตรี ดังนี้

1. วัสดุ ได้แก่ แผนภูมิเพลง แผนภูมิโน้ตดนตรี แผนภูมิสัญลักษณ์รูปแบบจังหวะเพลง แผนภูมิแสดงการเล่นเครื่องดนตรี แผ่นภาพประวัติผู้ประพันธ์เพลง แผ่นภาพต่างๆ ที่มีความหมายเกี่ยวกับเนื้อเพลง แผ่นเสียง เทป แผ่นดิสก์ พจนานุกรมดนตรี สารานุกรมดนตรี เป็นต้น

2. อุปกรณ์ เช่น เครื่องเล่นแผ่นเสียง เครื่องบันทึกเสียง คอมพิวเตอร์ เครื่องฉายต่างๆ เทป โทรทัศน์

3. เทคนิคหรือวิธีการ เช่น การสาธิต การปฏิบัติจริง การจัดนิทรรศการ การแสดงละคร เป็นต้น

4. เครื่องช่วยสอน กิจกรรมเน้นจังหวะ และกิจกรรมเน้นการฟังและการร้องเพลง

4.1 กิจกรรมเน้นจังหวะ เช่น โหม่ง กรับ กลอง ฉาบ เป็นต้น

4.2 กิจกรรมเน้นการฟังและการร้องเพลง เครื่องดนตรีไทย เช่น ขิม ระนาด ขลุ่ย ฯลฯ

เครื่องดนตรีสากล เช่น แซกโซโฟน ทรัมเป็ต ฯลฯ เป็นต้น

ส่วนที่ 5

การวัดและประเมินผลวิชาดนตรี

การวัดและประเมินผลวิชาดนตรี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 1) ได้อธิบายสาระสำคัญของดนตรีในการจัดกิจกรรมและการวัดและประเมินผล ไว้ดังนี้

1. ดนตรี เป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งของมนุษย์เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองออกมาในรูปของเสียงประกอบจังหวะ จนกลายเป็นศิลปะและวัฒนธรรมที่แสดงเอกลักษณ์ประจำชาติ
2. กิจกรรมดนตรีในระดับประถมศึกษา มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักชม ฟังและแสดงออกด้านดนตรีอย่างมีความสุข สนุกสนาน
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีแต่ละครั้งต้องครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย โดยเน้นจิตพิสัย
4. การวัดและประเมินผลดนตรีควรครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

การวัดผลในวิชาดนตรี ญรุทธ์ สุทธจิตต์ (2537 : 156-57) ได้แบ่งการวัดผลและประเมินผลออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. การประเมินผลเนื้อหาดนตรี ได้แก่องค์ประกอบดนตรี (จังหวะ ทำนอง เสียงประสาน รูปแบบ สีสั่น และลักษณะของเสียง) และวรรณคดีดนตรี (บทเพลง และประวัติดนตรี) เป็นเรื่องเกี่ยวกับทฤษฎีดนตรี สามารถประเมินผลโดยการใช้แบบทดสอบ ในรูปของข้อสอบลักษณะต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ทักษะการฟังและการสร้างสรรค์ ก็เป็นทักษะ ก็เป็นทักษะที่สามารถวัดได้ในลักษณะของเนื้อหาเช่นเดียวกัน คือสามารถวัดได้โดยใช้แบบทดสอบ เพราะเป็นทักษะที่แสดงออกได้โดยการเขียนบรรยายหรือการทำแบบทดสอบหลังจากฟังเพลง ส่วนการสร้างสรรค์สามารถให้ผู้เรียนประพันธ์ คล้ายการเขียนเรียงความได้

การประเมินผลเนื้อหาดนตรีต้องประเมินทั้งด้านความรู้และความเข้าใจในแง่มุมต่างๆ รวมทั้งการคิดวิเคราะห์ และการนำความรู้ที่มีอยู่ไปใช้ อัตราส่วนจำนวนข้อสอบหรือน้ำหนักระหว่างความรู้กับความเข้าใจ ขึ้นอยู่กับผู้สอนว่าให้ความสำคัญส่วนใดมากกว่า การประเมินผลควรครอบคลุมถึงความจำได้ของเนื้อหาสำคัญ ๆ ที่เป็นหลักและแนวคิด ในส่วนของความเข้าใจควรประเมินถึงการคิด วิเคราะห์ และการนำความรู้หรือแนวคิดไปใช้ได้ด้วย

2. การประเมินผลทักษะดนตรี ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิบัติ สามารถทำได้สองลักษณะตามประเภทของการปฏิบัติดนตรี คือ การปฏิบัติเดี่ยว และการปฏิบัติเป็นกลุ่ม แต่เมื่อก้าวถึงการประเมินผลทักษะดนตรี มักมุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติเดี่ยว เนื่องจากเป็นการประเมินผลภาคปฏิบัติ กระบวนการประเมินผล จึงต้องทำเป็นรายบุคคล และย่อมต้องใช้เวลาช่วงหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน ในการวางโครงการจัดการสอน ผู้สอนจึงควรคำนึงถึงระยะเวลาที่ใช้ในการประเมินผลไว้ด้วย

การประเมินผลทักษะดนตรี ควรมีการประเมินทักษะต่างๆ ครอบคลุมประเภทตามที่ได้สอน คือ ควรมีการประเมินผลเกี่ยวกับ ทักษะการฟัง ทักษะการร้อง ทักษะการเล่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะการสร้างสรรค์ และทักษะการอ่าน ควรแบ่งหัวข้อการวัดผลออกเป็นสองลักษณะใหญ่ๆ คือ ความสามารถในการปฏิบัติทักษะ และคุณภาพของการปฏิบัติ เพราะทักษะทางดนตรีเป็นศิลปะ การบรรเลงเพลงเดียวกันของนักดนตรี สองคน ย่อมมีลีลาเป็นของตนเอง ที่ผู้ฟังสามารถสัมผัสและรู้สึกถึงความแตกต่างได้ การวัดผลทักษะดนตรีจึงควรวัดทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

การวัดผลทักษะดนตรีเป็นการวัดผลเชิงปฏิบัติ ควรวัดเป็นรายบุคคล แต่การวัดผลเป็นกลุ่มสามารถทำได้ คือ อาจทำการวัดผลเป็นกลุ่มเล็กประมาณ 4 - 5 คน โดยเฉพาะการวัดผล ระดับประถมศึกษา เพราะในกระบวนการเรียนการสอนตามแนวดำเนินการของหลักสูตร มุ่งเน้นให้เป็นไปในลักษณะกิจกรรมกลุ่ม และทำการวัดผลได้รวดเร็วขึ้น แต่เมื่อใช้การวัดผลเป็นกลุ่ม ผู้สอนต้องคำนึงถึงคุณภาพของการวัดผลเป็นอันดับแรก

3. การประเมินผลทัศนคติต่อดนตรี การประเมินผลทัศนคติดนตรี แตกต่างไปจากสองลักษณะที่กล่าวมาแล้ว เพราะในเนื้อหาการประเมินไม่สามารถสอนได้เช่น เนื้อหาหรือทักษะทางดนตรี เรื่องทัศนคติเกี่ยวกับรสนิยม ความชอบ ความมีสุนทรียะและความซาบซึ้ง ที่เกิดขึ้นในจิตใจหรืออารมณ์ ผู้เรียนอาจแสดงให้เห็นเป็นพฤติกรรมที่เด่นชัด หรือไม่แสดงออกก็ได้ การวัดผลทัศนคติดนตรีจึงควรหาวิธีการวัดทัศนคติแท้จริงของผู้เรียนให้ได้มากที่สุด การตีพฤติกรรมของผู้เรียนออกมาเป็นทัศนคตินั้นเป็นเรื่องยาก จึงควรวัดโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย การประเมินผลควรประเมินในรูปเสนอข้อมูลมากกว่าการให้เป็นคะแนน วิธีการที่ใช้ควรเป็น วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้แสดงทัศนคติของตนเองที่มีต่อดนตรีออกมา และควรกระทำอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้

การวัดตามสภาพที่แท้จริง

วิธีการวัดและประเมินผลที่จะชี้ให้เห็นพฤติกรรม ที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ทั้งพัฒนาการและผลสัมฤทธิ์ คือ การประเมินตามสภาพที่แท้จริง (Authentic Assessment) มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. งานที่ผู้เรียนปฏิบัติสอดคล้องกับชีวิตจริง ไม่ใช่สถานการณ์จำลอง
2. เป็นการประเมินรอบด้าน ทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะนิสัย โดยประเมินหลาย ๆ ครั้ง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติมากกว่าการประเมินความรู้
3. ผู้เรียนประเมินตนเองตลอดเวลาและปรับปรุงแก้ไขจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพ
4. ผู้สอนต้องเร่งเร้า ชี้แนะ ให้ผู้เรียนแสดงออกหรือผลิตผลงานที่เกิดจาก การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินทางเลือก ลงมือทำ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง
5. ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง มีความร่วมมือต่อกัน ผู้เรียนไม่รู้สึกเครียดหรือเบื่อหน่าย
6. กิจกรรมมีขอบเขตที่ชัดเจน สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
7. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความรู้สึก หรือความคิดเห็นต่อผลงานของตนเอง
8. กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนตอบสนอง จะต้องสอดคล้องกับชีวิตจริงที่เกิดขึ้นประจำวัน
9. ประเมินตลอดเวลา ได้เห็นพฤติกรรมที่แท้จริงจะพบจุดเด่นและจุดด้อยในตัวผู้เรียน
10. กิจกรรมที่ผู้เรียนปฏิบัติ เป็นกิจกรรมบูรณาการ ซึ่งผู้เรียนต้องใช้ความรู้ความสามารถและทักษะ ที่เกิดจากการเรียนรู้แบบบูรณาการ

บรรณานุกรม

- กนก คล้ายมุข.(2544). การศึกษาสภาพและความต้องการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนดนตรี
ระดับประถมศึกษา. พระนครศรีอยุธยา : ม.ป.ท.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ.
กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กัลยา เบญจกาญจน์.(2539). “การจัดกิจกรรมสร้างเสริมการเรียนรู้” วิทยากรย์.
8 : 31 สิงหาคม 2539.
- ณรุทธ์ สุทนต์จิตต์.(2537). กิจกรรมดนตรีสำหรับครู. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
เรือนแก้วการพิมพ์.
- สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา.(2543). เพลงสู่การเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
การศาสนา.
- สุกรี เจริญสุข.(2539). เอกสารประกอบการสอนวิชาสุนทรีศาสตร์ของดนตรี. สำนักงานส่งเสริมและ
พัฒนาวิชาการดนตรี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.